

דברי תורה והסלידות

י"ל ע"י מכון אהל אברהם

להוצאת ספרי מודינו הרב הגאון ר' אברהם בן ציון ביער שליט"א

רב דשכונת ריב"ל ב"ש

פרשת וישב
כג כסליו
תשפ"ג

גליון שצ"א
שנה ט'

לעי"נ הגה"צ מוהר"ר מאיר רפאל ב"ר ניסן זצ"ל

קול השיעורים
ממורינו הרב שליט"א
073-371-8218

וישאל את אנשי מקומה לאמר אי' הקדשה היא בעינים על הדרך, תיבת "היא" לשון הוה, היינו תמיד בכל עת היא בעינים, שהי' לו לכתוב אי' הקדשה "שהיתה" בעינים שהרי לא מצא אותה בעינים על הדרך, [אך] לשון "היא" מרמז לדבר עמוק, ועוד תיבת "לאמר" הוא מיותר מהו לשון לאמור, ואין לה שום ענין, הוה לי' למימר וישאל אנשי מקומה אי' הקדשה, ותיבת "את" ג"כ מיותר, וזה האמת שהבב"ה ריחם על עם קדשו בהמכתב היא התוה"ק, ועל הנשמה הק' ששוכנת בבתי חומר הגוף והיצה"ר שהוא לפתח חטאת רובץ, ואין שום ענין ואופן להמלט מפניו, אך ע"י התוה"ק דהיא מורה לאדם את הדרך לנוס מפניו, והוא למשל אל המלך עם החיל ששוכנים בתוך מבצר הזק ואין לו אלא שער אחד אשר הולכים ובאים דרך שם, ובא מלך אחד שונא עם חיילותיו לזה המבצר, וצרו עליו ואין יוצא ואין בא, ויכול להיות שהמלך עם חיילותיו שבתוך המבצר ימותו כולם ברעב, אך שכשיבא איזה חיל מבחוץ לעזור לזה המלך שהוא בתוך המבצר, בודאי השונא הוא בינתיים, בין החיל שבתוך המבצר, ובין החיל שבאו לעזורו מבחוץ, אזי בודאי לא ישאר מן השונא שריד ופליט, כך הנשמה הקדושה היושבת בבתי חומר הגוף שהוא מבצר חזק, ואין להנשמה הקדושה רק שער אחד הם העינים והראי', שהעינים הם מקום הנשמה הק' שעל כל אברי הגוף כשיפול עליהם מעט עפר לא איכפת להם כלום, אבל בעינים כשיפול מעט עפר הוא סכנת נפשות, ומפני מה דהעינים הם בשר כמו שאר האברים, אך מחמת שהעניים הם דבר רוחני משכן הנשמה, ודבר רוחני אין יכול לסבול דבר הגשמי, ולזה הוא סכנת נפשות כשיפול מעט אבק על העינים, הוא הטעם של עצימת עינים תיכף ביציאת הנשמה, מצד שהעינים הם משכן הנשמה והיא מצפה לדבק א"ע במקום קדושה, ולזה צריך תיכף לעצימת עינים שלא לכנוס בעינים רוח הטומאה וד"ל, ובמשל כלי שמלא דבש שמריקים ממנה הדבש, אזי הזבובין נופלים להכלי תיכף באין שומר וד"ל, ונתן לנו ברוב רחמיו וחסדיו את התוה"ק, כמ"ש (קידושין ל): בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, הוא החיל מבחוץ שבא לעזורו מיד השונא, הוא

לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר, הנ"ל לרמז בזה עד כמה האדם צריך לשמור את עצמו לבל ישם עוול ודבה על חבריו, רק יסתכל במעלת חבריו ויעלים עינו מחסרונו, וז"ש (בתהלים ל"ד), מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, פי' יסתכל רק הטוב אשר בחבריו, נצור לשונך מרע, סור מרע ועשה טוב, כי כאשר האדם מוציא דבה על חבריו אזי הוא גורם רעה לעצמו, להיות נופל ח"ו ברשת היצר, כמו שמצינו גם כן במלאכים שקטרגו בשעת בריאת עולם מה אנוש כי תזכרנו, אף שהיו אז במעלה גדולה מאד אח"כ נפלו למטה כמ"ש ויראו את בנות האדם וגו', גם בירבעם שהוכיח לשלמה המלך אי' במדרש רבה שהשיבו לו הוא נכשל באחת ואתה בכמה, והענין הוא כי מלחמת היצר רבה היא מאד, ולולי הקדוש ברוך הוא עזרו לא היה יכול לו, לכן אם האדם מספר בגנות חבריו ודימה בנפשו ובלבבו ירים כי הוא בטוח להנצל מפיתוי היצר, לכן הקדוש ברוך הוא מסיר ממנו העזר ונופל ברשת ח"ו, לכן כאשר תסור מלהסתכל ברע של חבריך אז תוכל לעשות טוב, וזה הרמז ג"כ כאן שאמר יעקב אבינו ליוסף לך נא ראה את שלום אחיך, פי' השלימות והטוב אשר באחיך תראה ולא תביט בחסרונו, ואת שלום הצאן רמז ליחוד הויה אדנ"י בגימ' צ"א, נו"ן רמז לנ' שיערי בינה, והשיבני דבר, לשון תשובה, תחזור בתשובה על אשר פגמת שהבאת דבתם רעה, אך טוב תראה בבני תמיד. **תפארת שלמה**

את אחי אנכי מבקש כו' וימצאם בדותן. יש לרמוז כשבא לבקש אותו ית"ש בתפלה ואומר לשם יחוד כו' בשם כל ישראל, על ידי זה תפלתו נשמעת, הגם שאינו צדיק כ"כ לילך בדרך התורה תמיד, נחשב לו כאילו קיים, וזהו שנאמר את אחי, כשאני מדבק את עצמי עם אחינו בני ישראל, אז על ידי זה אנכי מבקש, יכול אני להתפלל ויקובל תפלתי, הגם שאין אני הולך ח"ו בדת התורה כראוי, וזהו שנאמר וימצאם בדותן, בדת של תורה. **זרע קודש**

שיעורי הלכה

הלכות חנוכה

מלוקט מתוך שיעורי מורינו הרב שליט"א

תחנון וכדו'

ע"ד). ומ"מ אם נזכר, יחזור לאומרו שנית במקומו לאחר סיום מודים. (שו"ת חיים שאל ח"א סי' עה ס"ק ג).

ט. אין לדלג על הניסים, גם כאשר הוא משער שבשל אמירתו לא יספיק לומר קדושה עם הציבור.

הלל

י. אומרים הלל השלם בתפילת שחרית בכל שמונת ימי החנוכה. (והטעם הוא דבכל יום נוסף נס חדש).

יא. י"א (דעת הבה"ג וכ"מ ברי"ף) שההלל שאומרים אותו בחנוכה, חיובו מהתורה, וי"א (דעת הרמב"ם) דהוי רק מדרבנן.

יב. אסור להפסיק באמצע הלל בדיבור, או אפילו בשתיקה שיעור שהייה שיש בו כדי לגמור את כל ההלל מתחילתו ועד סופו.

יג. אם הפסיק חוזר רק למקום שממנו פסק, ואפילו שהה שיעור זמן שיש בו כדי לגמור את כל ההלל, ואין חילוק בזה, בין ששהה מחמת אונס, [ביאור אונס הוא, שהאיש או המקום אינו ראוי שהיה שם צואה וכדומה או אונס אחר] או במזיד, ואפילו בדיבור, ומכל מקום אם שהה מחמת אונס, טוב לחזור לתחילת הלל, אך לא יחזור לברך.

יד. לאחר הלל אומרים חצי קדיש, מלבד בראש חודש שבתוך ימי החנוכה שאומרים בו קדיש שלם עם תקבל.

טו. טעה ואמר קדיש תקבל לאחר הלל, איכא מחלוקת אם צריך לחזור ולומר קדיש תקבל לאחר ובא לציון ומ"מ המ"א פוסק שאומרים הקדיש דלאחר ובא לציון "בלי תקבל".

מצות נר חנוכה

אמרינן בגמרא הרגיל בנר הויין לו בני ת"ח, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, ופירש"י ע"ז נר מצוה דשבת וחנוכה. י"א דהכוונה שמשתדל לעשות נר יפה ומהודר, וי"א דהכוונה שמשתדל לקיימו בכל פרטיה ודקדוקיה. (מ"ב סימן תרעא ס"ק א)

סכום הנרות

טז. מצות חנוכה נר איש וביתו שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד. המהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל

א. בחנוכה אין אומרים תחנון וצו"ץ ולמנצח וצדוק הדין, וכן הדין במנחה שלפניו. (שולחן ערוך סימן תרפג)

ב. חתן מתענה ביום חופתו.

על הניסים

ג. אומרים על הניסים בכל שמונת ימי החנוכה, בתפילת שמונה עשרה, ואומרים אותו בברכת מודים, אחרי מעולם קוינו לך, ועל הניסים וגו', (והטעם הוא דברכות אלו הם הודאה ותפילת על הניסים, נמי הודאה היא, כ"כ בערוה"ש סעי' א').

ד. המקדימים להתפלל מעריב בליל ראשון של חנוכה קודם צאת הכוכבים, ג"כ אומרים בו על הניסים.

ה. הכרות הש"ץ מה שמכריז ש"צ בין קדיש לתפלת ערבית לא הוי הפסק, כיון שהוא צורך התפלה. (ואף על גב שאם יטעו ג"כ אין צריך לחזור כדלקמן, מ"מ הוא צורך תפלה). [ועיין ליקוטי מהרי"ח ח"ג עמ' קיב, דבחנוכה א"צ להכריז על הניסים כיון שמדליקים נרות חנוכה גם בביהכ"נ ממילא יודע הציבור שצריך לומר].

ו. לכתחילה טוב להתפלל לפחות תפילה ראשונה של חנוכה מתוך סידור.

ז. אם שכח על הנסים, אין לאמרם לפי הפוסקים כשסיים הברכה, ואף על פי שלא התחיל בברכה שלאחריה, וסיום ברכה נקרא תיכף כשאמר "השם" של הברכה, ואף אם נזכר תיכף לאחר שאמר השם, לא יסיים למדני חוקיקר, אלא ימשיך בתפילתו, ובסוף שמו"ע באלקי נצור, קודם יהיו לרצון השני, יאמר דרך בקשה, הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו וכו' בימי מתתיהו וכו'. [ועיין בשערי תשובה בסימן תרפב, שכתב בשם הרדב"ז סי' תקס"א, שיכול לומר על הנסים בין ברכה לברכה, שאין כאן ברכה לבטלה, והפסק נמי לא הוי שהרי מעין הברכה היא, וכתב שכן ראוי לנהוג. והכנה"ג הביא דברי הרדב"ז בסתם, וכן דעת מעדני המלך, אך בבר"י סי' קפ"ח מגמגם בזה, עיין שם].

ח. אמר על הנסים בעבודה והשלים תפלתו, אין צריך לחזור, דלא הוי הפסק מה שאמר חוץ למקומו, (פתחי תשובה בשם

אחד ואחד בין אנשים ובין נשים, והמהדר יותר ועושה מצוה מן המובחר מדליק בלילה הראשון נר אחד נר לכל אחד מאנשי הבית, ובשני שתי נרות ומוסיף והולך בכל לילה עד שבלייל שמיני מדליק שמונה נרות לכל אחד מאנשי הבית. (שו"ע סי' תרע"א ס"ב, וכל הפוסקים)

זי. עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק. וי"א שחייב אף להשכיר את עצמו לקניית שמן לנר חנוכה, אבל הבה"ט בסק"א כתב, שא"צ להשכיר עצמו כמו בד' כוסות. וזה הדין הוא משום פרסומי ניסא, ולפ"ז נראה דהגבאים מחוייבים ליתן לו נרות להדליק, מיהו אם לא נתנו לו צריך לעשות כמו שכתוב בשו"ע, מיהו נראה דאין צריכין ליתן לו כ"א נר אחד בכל לילה דהיינו נר איש וביתו, דיותר הוי מן המהדרין, ואין חיוב ליתן לו. (תרע"א ס"א, ובמ"ב שם)

יח. המדליק בדרך בכיתו של גוי, יש שכתב שמדליק רק נר אחד ושמש אחד, אע"פ שאין הגוי מקפיד, שמא ימצא פעם גוי שהוא מקפיד ויהיה סכנה מזה, ויבא לידי גנאי למצוה. (לקט יושר עמוד קנ"ב)

יט. מי ששוהה כל הלילה ברחוב (שלא בבית כלל), יש מחלוקת הפוסקים האם מחוייב להדליק, הב"ח בס"י תרע"ו סובר דיש שני חיובים עליו, חיוב על גופו וחיוב ממנו וביתו עיי"ש, וכ"כ ערוה"ש סי' תרע"ז ס"ה, אבל בתשובת המרש"ם (חלק ד' סי' קמו) מבואר שאף אם הוא בבית שאין לו גג פטור מלהדליק.

החיוב לנשים / קטנים / בחורים

כ. אף הנשים חייבות במצוה זו אע"פ שהזמן גרמא, כיון שהיו באותו הנס, ולכן אשה המתגוררת לבדה, חייבת בהדלקת נר חנוכה כאנשים.

כא. להוציא אחרים. כיון שהאשה היא בת חיובא, יכולה האשה להוציא אחרים, ולכן יכולה להדליק עבור בעלה ובני ביתה בברכה, וכן יכולה להיות שליח לאנשים אחרים להוציאם בהדלקת נר חנוכה, והוא שיעמדו אצלה בשעת ההדלקה וישמעו הברכות, אך לכתחילה ידליק הבעל בעצמו ולא תדליק עבורו, שמצוה בו יותר מבשלוחו, ואמרו חכמים תבוא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו. (ב"ח סי' תרע"ז ומג"א שם סק"ז, ומ"ב שם סקל"ב וביאור הלכה סי' תרע"ה ד"ה אשה)

כב. אם הבעל אינו בבית בזמן חיוב הדלקה, תדליק האשה, דהוי בת חיובא ובברכה, ולא ידליק קטן.

כג. וכתב במשמרת שלום (סימן מ"ח) שאם האשה מדלקת בעצמה (כגון אלמנה) אז גם בנותיה הגדולות ידליקו כל אחת לעצמה, [דמה שאין אשה מדלקת משום דאשתו כגופו, ואז אין דרך ארץ

שהבנות ידליקו, וא"כ כשאשה מדלקת אה"נ שגם הבנות ידליקו לעצמן], ומ"מ לא נהגו כן, עיי"ש.

כד. אדם שכבר הדליק נר חנוכה בביתו יכול להדליק ולברך לאשה, אם אינה יכולה להדליק ולברך, ודוקא אם היא עומדת שם ושומעת הברכה, אבל אם היא יודעת לברך תברך היא על הדלקתה, ואם האיש הדליק תחלה בשביל האשה, חייב להדליק ולברך אח"כ בביתו בשביל עצמו, והדבר מצוי באברכים או בחורים ההולכים להדליק בבית אשה אלמנה וקנתם, שקשה לה להדליק לעצמה, שחייבים להדליק גם בביתם. (תרע"ו מ"א ופרמ"א)

כה. אם הולך בליל ראשון להדליק בבית האשה קודם הדלקתו בביתו, ובירך שהחיינו בעד האשה, אם מוציא בביתו אשתו וב"ב יכול לברך שוב שהחיינו, אבל בחור שאינו מוציא אחרים בהדלקתו בביתו, לא יברך שנית שהחיינו בביתו.

קטנים

כו. קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק נ"ח, ודי אם מדליק בכל לילה נר אחד, די"א שעל הקטנים ליכא חיוב חינוך כיון שאף בגדול אינו אלא הידור מצוה אינו חייב לחנך בנו הקטן בכך שידליק בעצמו, אך בודאי יהיו שם בשעת הדלקת הנרות של אביו, ומ"מ המנהג שמחנכין אותו להדליק כמו גדול.

כז. קטן שיש לו בית בפני עצמו כגון שהוא יתום וכדומה, חייב להדליק בעצמו, וגם שייך בו ענין המהדרין.

כח. בקטנה אין נוהגין שתדליק בעצמה, ומ"מ פשיטא שמחויבת לראות הדלקה כמו גדולה מטעם חינוך.

כט. אף בקטן שהגיע לחינוך, יהדר לכתחילה להדליק בשמן, או נרות הדולקים כשיעור חצי שעה, אך בדיעבד אם אין בהם כשיעור ח"ש יכול להדליק ויוצא יד"ח.

בחורים

ל. בחורים האוכלים וישנים בבית הוריהם, מדינא אין צריכין להדליק בחדרם כיון שיוצאים בהדלקת אביהם, ומ"מ מטעם מצות מהדרין ראוי שידליקו בפני עצמם, ויכוננו שלא לצאת בהדלקת אביהם, או ידליקו קודם אביהם.

לא. בחורים האוכלים במקום אחר, אם הוא באופן עראי, שהיום הוא כאן ולמחר במקום אחר, אינם נכללים בכלל בני ביתו, אבל אם אוכלים בקביעות במקום אחד יש להם דין ב"ב, ומ"מ דוקא כשאוכלים בחנם אבל כשאוכלים בשכר אף שהוא בקביעות לא הוי בכלל ב"ב, ודינו כבעל הבית וצריכים להדליק מדינא בפני עצמם. (שו"ע תרע"ו מ"א)

לב. בחורי ישיבות הלנים בחדרם ואוכלים בחדר האוכל של הישיבה, מרן החזון איש זצ"ל הורה, שמקום האכילה עיקר וידליקו שם, ובמקומות שמדליקין בחוץ, עדיין צריכין להדליק בחדר שלנים שם משום חשד, ורבים חולקים ואומרים שכיון שמקום הלינה מיוחד עבורם לכל תשמישיהם כל היום, ובחדר האוכל אין להם שימוש פרטי כלל ואינן אלא אורחים בו לעת האוכל, ונוח היה להם שיביאו להם האוכל לאכול בחדרם, לכן מקום הלינה עיקר, (וראה בביאור הלכה סימן ש"ע ס"ה) וידליקו שם בברכה, ויש מהדרין לאכול בחדרם בימי החנוכה, ולכל הפחות הסעודה העקרית, ובוה יוצאין ידי חובת כל הדעות, וגם משום חשד, ואם חדרי השינה והחדר אוכל נמצאים בבנין אחד יש אומרים שאין נפקא מינה בכל זה.

זמן ההדלקה

לג. מדליקין נר חנוכה עם סוף שקיעת החמה, היינו צאת הכוכבים, ולא בתחילת השקיעה, והטעם הוא שאז העם עוברין ושבין ורואין בביתו ואיכא פרסומי ניסא, לא מאחרים ולא מקדימים, [אכן בע"ש מקדימין וכדלקמן בס"י תרע"ט, והנה המחבר סתם כדעת הטור וסייעתו, דס"ל דמה שאמר הגמרא דזמן הדלקת נר חנוכה הוא משתשקע החמה היינו סוף שקיעה, אבל באמת יש הרבה ראשונים דס"ל דכונת הגמרא הוא על תחלת שקיעה שניה והוא בערך רבע שעה מקודם], (תרע"ב ובמ"ב).

לד. ידליק אחר תפלת ערבית (כ"כ שכנה"ג), דהוא תדיר וגם יש בה מצוות ק"ש שהיא דאורייתא, וזה אם באפשרותו להתפלל עכשיו מעריב במנין.

לה. אם הוא רגיל תמיד להתפלל מעריב במנין קבוע מאוחר בלילה, יכול להקדים ולהדליק נרות חנוכה ואח"כ להתפלל מעריב, כי אין דין 'תדיר ואינו תדיר תדיר קודם' אמור אלא בעומד לקיים שניהם עכשיו, משא"כ כשאינו עומד לקיים עכשיו שניהם אין חיוב להקדים התדיר, ובמ"א (תרעב סק"ה) מבואר דאפ"י שלא בקביעות, מי שלא התפלל מעריב, מדליק קודם דא"צ זמן כ"כ, למיחש שמא ישכח מעריב.

לו. אם אין כל בני ביתו שם בשעה שבדעתו להדליק, אף שנוהג להדליק בתחלת השקיעה או אח"כ, ימתין עד שיהיו כל ב"ב מקובצים שם דאז איכא פרסומי ניסא. [מקור חיים ס' תרע"ב ס"א ומנהגים וורמיישא עמוד ר"מ שכתבו, דיש מדליקין בזמן אכילתם דוקא ולא בתחילת הלילה, כי אז בני ביתו ביחד].

לז. אם הוא טרוד ולא יהיה לו פנאי אח"כ, יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה, הוא שעה ורביע קודם צה"כ וחשבינן

השעה לפי קוצר היום דהיינו שעות זמניות. ויכול לברך ג"כ (מ"ב סק"ג), ויש סוברים שאינו מברך, (כסא רחמים להחיד"א עמ"ס סופרים פ"כ וחזר בו ממש"כ בברכ"י שממנו דברי המ"ב שיכול לברך, כ"כ בכה"ח אות י' בשם סידור ב"ע ומועד לכל חי סימן כ"ז אות כ"ו).

לח. המדליק בפלג המנחה, (א) נכון שיתפלל מנחה מקודם, (מ"ב תרע"ט). (ב) גם יזהר ליתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק. דאם לא ידלוק בלילה ליכא פרסומי ניסא. לכמה פוסקים הוא כחצי שעה אחר צאת הכוכבים שהוא בס"ה שעה וג' רבע שעה מזמן הדלקה, (ג) ואסור להשתמש לאורה כל אותו הזמן (אף שהדליקה בעוד היום גדול), (ד) ואם כתבה בחול קודם צאת הכוכבים צריך לחזור ולהדליק אבל לא יברך, דע"פ הדחק אמרינן דמפלג המנחה ולמעלה כבר הותחל המצוה (פמ"ג).

לט. מי שהולך מביתו אחר פלג המנחה, ויודע שיחזור לביתו בשעה מאוחרת, י"א שידליק מפלג המנחה קודם הליכתו מביתו, וי"א שידליק כשיחזור אף שהשעה מאוחרת הרבה, ודוקא כשאחד מבני ביתו נעזר או יקיצם משנתם, אבל אם ישנים יש ספק אי לברך עליהם, לכן ידליק קודם שיצא מביתו אחר פלג המנחה. [בערוה"ש ס"ז כתב אם יש איש או אשה אחת או אפ"י תינוק ותינוקות קצת בעלי דעת יברך, ובכה"ח סקכ"ו כתב דבעינן "שני אנשים נעורים", והוסיף דאפילו הדליקו כבר בעצמם סו"ס יש להם היכר].

מ. מי שבא לביתו מאוחר אף שבני ביתו ישנים, כיון שעדיין הוא קודם חצות יכול לברך. (טו"ז סק"א בשם מהרש"ל, ועי' במג"א סק"ו שתמה עליו).

הנהגות לפני ההדלקה

מא. אסור לעשות מלאכה חצי שעה קודם זמן הדלקה, ואם התחיל פוסק משיגיע זמנה. (ב"ח, מג"א סק"ה, מ"ב סק"י)

מב. אם התחיל בהיתר מבעוד יום א"צ להפסיק, לכן בעל חנות וכדומה א"צ לסגור חנותו כשיגיע הזמן, ונכון להחמיר.

מג. אסור לאכול אכילת קבע אפילו סעודת מצוה חצי שעה קודם זמן הדלקה, אם עומד באמצע סעודתו בבוא זמן ההדלקה, יפסיק מסעודתו ותיכף ידליק.

מד. בפחות מכביצה פת או מזונות, וכן פירות ושתיה אפילו הרבה, אין איסור.

מה. המנהג הוא שהנשים אינם אוכלים ואינם עושים מלאכה לפני ששמעו הדלקת הנרות [אמנם אין איסור על מלאכות בית פשוטות], ואין לשנות המנהג, ובמקום צורך קצת יכולות להקל ולהסתמך על הפוסקים הסוברים שכיון שהיא אינה עושה המצוה

במעוות מעשר. (ועיין בשו"ת ח"ס חיו"ד סי' רל"א שמצריך שיתנה מתחילה לכך שיכול לקיים דבר מצוה במעוות מעשר).

שבת הנוכה

נב. מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני שלום ביתו ואם יש לו נר אחד לביתו סגי אף על גב דטוב וראוי שיהיה ב' נרות לשבת כדלעיל בסימן רס"ג מ"מ במקום הדחק די שיהיה נר אחד על השולחן שאוכל והשאר לנר חנוכה ולהוי מן המהדרין [אחרונים]: י"א דבזה"ז שמדליקין בפנים יקנה לנר חנוכה שהרי לא ישב בחושך ואף על פי שאסור להשתמש לאורה הוי כשעת הסכנה דאיתא לעיל בסימן תרע"א ס"ה דמניחה על שולחנו אבל רוב האחרונים הסכימו דאין לחלק בזה בין זמן הגמרא לזמנינו: תרע"ח א'

נג. מנחה בערב שבת חנוכה יש לזוהר להתפלל מנחה בע"ש של חנוכה ואח"כ להדליק נ"ח כי תפילת מנחה נגד תמיד של בין הערבים ונ"ח זכר לנס הנעשה בנרות המנורה הנדלקת אחר תמיד של בין הערבים (כ"כ בבר"י בשם מהר"ש אבוהב תשו' כת"י).

נד. ראש חודש טבת שחל בשבת מוציאין ג' ספרי תורה, בספר הראשון קורין בפרשת השבוע ששה אנשים ואפשר להוסיף על מנין זה, ובספר השני קורין לעולה אחד את הקריאה של ראש חודש, ומניחים את הספר תורה השלישי ואומרים חצי קדיש, אך את הספר הראשון אין צריך להניח, ועל' בסידור בית יעקב ליעב"ץ, ובלוח אר"י דיני שמח"ת בשם הגאון ר' שמואל סלנט וצ"ל, שיש להניח על השולחן את כל הג' ס"ת. ואחר כך קורין בספר השלישי את הקריאה של חנוכה, וקורין הפטרה של חנוכה ולא של ראש חודש.

נה. טעו וקראו תחילה את הקריאה של חנוכה יקראו לאחר מכן את הקריאה של ראש חודש ומ"מ הפטרה יאמרו של חנוכה, ובדיעבד שקראו הפטרה של ראש חודש יצאו ידי חובה.

אלא שליח עושה בשבילה אין עליה איסור אכילה ועשיית מלאכה, (בצל החכמה ח"ד סי' נ"ח).

מו. לכתחלה אסור ללמוד חצי שעה קודם זמן הדלקה שמא יטרד בלימודו וישכח להדליק, ומדינא יש להתיר עד זמן של צה"כ, ואם התחיל פוסק.

מז. אף בני חבורה הלומדים יחד אסורים להתחיל בלימוד, (כן הוא הכרעת הפוסקים דבכל אופן אסורים להתחיל, ודלא כ"א שמותר בחבורה). (מקור חיים סימן תער"ב)

הנהגות אחרי ההדלקה

מח. נהגות הנשים שלא לעשות מלאכה כגון תפירה וסריגה, בעוד שהנרות דולקות במשך חצי שעה, וכן הביאו האחרונים שכל מלאכות האסורות בחול המועד מחמירין שלא לעשותן, ונהטעם הוא משום היכר להודיע שאסור להשתמש לאור נרות חנוכה, ויש עוד טעם למה אסור לנשים לעשות מלאכה, שנס חנוכה נעשה במקצת ע"י יהודית בת יוחנן כהן גדול, כדי להציל נשים מהגזירה, עי' ברש"י במסכת שבת דף כג אן, ואין להקל להן בחצי שעה הראשונה. שטיפת הריצפה ראוי להמנע כן כתב הגר"ש ואזנר, אבל בבישול ואפייה וצרכי אוכל נפש מותרות, אבל אלו נשים שלא עושים בכלל מלאכה בחנוכה, יש לבטל מנהגן כי הבטלה מביאה לידי שעמום. (הטור סובר שגם מקומות שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה כל יום בחנוכה אין להקל בזה, אבל הב"י וכל הפוסקים סוברים שלא צריכים להחמיר).

מט. יש מקומות שנהגו שגם האנשים להחמיר בזה (כן כתב המ"א בשם המהר"ל).

סעודה

נ. נכון לערוך סעודות חנוכה. (מחבר והרמ"א תר"ע).

מעוות חנוכה למלמדים

נא. מותר ליתן למלמד של בנו מעות חנוכה ממעות מעשר שלו. ואם המלמד הוא איש עני אין פקפוק על זה שמותר, ואף אם אינו עני, לא גרע משאר דבר מצוה שאינו חייב שאפשר להשתמש

הלשן חסידים ללמוד ס'

ככל העולה על רוחו - הסביר לו הרב, והוסיף ואמר לו כי אם יהודי נולד כבנו של כהן, הרי שזה יחוס גדול וכבוד רב, ואין כל אפשרות להתפטר סתם ככה מכהונה זו, התורה הקדושה הטילה על הכהן חובות מיוחדים והוא ניחן בסגולות ובקדושה מיוחדת, לפי זה אין כל אפשרות עפ"י דין שכהן יתחתן עם גרושה, והרב הוסיף ואמר שאם יתעקש ובכל זאת יתחתן עמה, הרי שלא תצמח כל טובה לא לו ולא לה, חשוב נא היטב שלמה אמר הרב,

רחוק מיהדות, לא קיים את חוקי התורה ולא שמר מצוותיה, "מה לי איפוא לאיסורים מסוג זה? כעס, הוא לא היה מסוגל להבין מדוע מסרב הרב לערוך לו קידושין אם האישה רוצה כל כך, הוא הודיע לרב כי הוא מוכן לוותר על הכהונה, והוסיף אם הרב לא יערוך לי את החתונה כאן, אסע לעיר אחרת ושם יעמידו לי חופה בלי כל בעיות, הרב ניסה להסביר לו כי לא יעשה כן בישראל, מתפקידו כרב למנוע ממנו מלעבור עבירה כזו, אם יהודי אינו שומר את כל תרי"ג המצוות, הרי שאין פרוש הדבר שהוא יכול לעשות כבר

ותוציא לך ענין זה מהראש, יתר על כן כבר הגיע הזמן שתעזוב את דרכך ותתחיל להיות שומר תורה ומצוות, הרי שערי תשובה לעולם אינם ננעלים.

שלמה אטם אזניו משמוע לדברי הכיבושין של הרב, בראות הרב כי לא יעלה בידו להניא אותו מלבצע את מחשבתו הרעה, הזמין את קרובי הגרושה וניסה להשפיע עליהם שהם ישפיעו על האישה שתבטל את ענין הנישואין עם הכהן, קרובי האישה שהיו סוחרים אמידים שקיוו לקשור קשרים טובים עם שלמה ולהיבנות בדרך זו בעסקיהם, לא היו מעוניינים לבטל את השידוך, אלא להיפך, הם קיוו שהוא כן יצא אל הפועל ועל ידי כך יוכלו לבוא בקשרי מסחר עם שלמה והנסיך, הם טענו כי הרב מחמיר מידי ומערים קשיים ללא צורך, הרב הזהיר אותם ואמר כי הוא יכריז על הענין בשבת מעל הדוכן בבית הכנסת, ואם זה לא יעזור יהיה מוכרח להכריז חרם על כל מי שיסייע להם להתחתן.

הרוחות געשו ורעשו והקהילה המקומית התפלגה לשני חלקים, רוב היהודים צידדו בעמדת הרב, אולם היו גם כאלה, ובעיקר הקרובים העשירים וכל מיני טיפוסים שרצו ליהנות מהעסקה, שטענו כי הרב מחמיר מידי, בינתיים התהלך שלמה אפוף כעס, הוא סיפר לנסיך כי הרב מפריע לו להתחתן בגלל "דבר פעוט" חסר חשיבות, הנסיך הרגיע אותו באומרו כי אל לו להתרגז, הוא כבר יראה לסדר את הענין על הצד הטוב ביותר, הנסיך שלח לקרוא לרב וכן שלח לקרוא גם את הבישוף הנוצרי, כשהגיעו השניים, שאל הנסיך את הרב מדוע הוא מסרב לחתן את שלמה והגרושה? הרב חזר על טענותיו, אותן השמיע כבר קודם לכן באוני שלמה, והוסיף ואמר: כי הוא בתור רב, אינו מוסמך לשנות דבר מההלכה הפסוקה, ואם לשלמה יש טענות, הרי הן כלפי שמיא, כביכול, ולא כלפי הרב אשר ממלא את תפקידו ותו לא, בתשובה לכך אמר הנסיך, כי בהיותו זר לעניינים דתיים בכלל ולדינים היהודיים בפרט, הוא ביקש מהבישוף להטריח את עצמו ולבוא לכאן ולחוות דעתו בנושא הענין.

הבישוף שהיה שונא ישראל מושבע, קפץ על ההזדמנות שניתנה לו להשחיר את פני היהודים, הוא נקט כאן עמדה אוהדת ל"אדם החביב" זיגמונד, ניהל ויכוח קולני עם הרב, העליב אותו ואת הדת היהודית, ולבסוף פסק כי הרב יכול וחייב לערוך טכס נישואין לכהן עם הגרושה, הנסיך ששבע נחת מה"פסק" של הבישוף, הודיע כי מצידו הענין נגמר, הוא ציוה על הרב להעמיד חופה לשלמה זיגמונד, בקול שקט והחלטי השיב הרב לנסיך כי הוא היה מבצע את הפקודה בחפץ לב, אולם אין הוא יכול לעשות זאת, לאחר שהוא סר למשמעתו של כוח עליון יותר, הוא ממלא את הוראותיו של הקב"ה ובשום פנים ואופן לא אוכל למלא הוראה זו הנוגדת את הצו האלוקי ולהעמיד את החופה - אמר הרב.

דבריו אלה של הרב עוררו אצל הנסיך כעס גדול, "נראה דברי מי יתקיימו" אמר בקול מאיים, והרב הלך לביתו כשחששות כבדים מעיקים על מנוחת נפשו, כעבור מספר ימים הגיעה לבית הרב פלוגה של חיילים, והמפקד שלהם הודיע לרב כי בפקודת הנסיך עליו להופיע במרכז העיר ולערוך שם את טכס נישואיהם של שלמה והגרושה, והוסיף כי כל בני קראקא יהיו נוכחים בטקס לפי רצון הנסיך, כאשר הרב הגיע למקום המיועד מצא שם קהל גדול של יהודים ושל לא יהודים שבאו לחזות בטכס ורצו לראות אם יכנע הרב או לא.

בתווך עמדו החתן והכלה לבושים הדר ועל פניהם שביעות רצון על כי הצליחו להכריח את הרב למלא את מבוקשם, הרב שוב ניסה לדבר אל ליבם של החתן והכלה שיוותרו על הנישואין האסורים לפי הדין, הוא הודיע להם כי אין בדעתו לערוך את החופה, והנסיך יכול לעשות עמו מה שהוא רוצה, הדברים של הרב היו לריק, החתן והכלה וכן המחותרים השיבו לו דברי גידופין וזרוהו לערוך את הטכס ללא שהיות.

ברגע זה כאשר נראה היה כי כלו כל הקיצין, הרים הרב הישיש את עיניו השמימה ושפתיו לחשו תפילה חרישית, אותה תפילה שהתפלל בזמנו אליהו הנביא על הר הכרמל: ה' אלקי אברהם יצחק וישראל, קדש את שמך ברבים ויודע כי אתה אלקים בישראל, וכי יש מנהיג לבירה, ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי ה' הוא האלקים וכדבריו עשיתי את הדברים האלה, אך סיים הרב את תפילתו והאדמה פצתה את פיה ובלעה את החתן והכלה, הכל אירע כהרף עין לתדהמת כל הנוכחים, פחד מוות נפל על באי החתונה שנפוצו לכל עבר, קולות הצעקה שלהם נשמעו למרחקים, הרב נותר במקום יחידי כשמלוויי החיילים עדיין עומדים לידו כמאובנים, האדמה שפתחה את פיה ובלעה את הזוג שוב סגרה את פיה, ולא ניכר כי מאורע מזעזע נתחולל כאן מספר דקות קודם לכן, החיילים שהתאוששו בינתיים תקעו את חרבם סביב המקום והלכו לספר לנסיך כדי לספר לו מה קרה.

הידיעה המרעישה השאירה רושם עמוק על הנסיך, הוא נדהם בהיווכחו לדעת כי הרב הוא איש קדוש והוא שולט על כוחות על טבעיים, היה רוצה לבקש סליחה מהרב הישיש, אולם כיצד יעשה זאת, הנסיך החליט לשאול בעצת הבישוף, והוא שלח אליו שליח הביתה, אולם הלך חזר כשבפיו בשורה מזוהה: כשמע הבישוף את השמועה הוא פשוט יצא מדעתו והחל דופק את ראשו בקיר, עד שהיו חייבים לסגור אותו בחדרון קטן, בשמעו כי הבישוף שלו השתגע, אחזה אימה בנסיך ה"גיבור", ולא איבד זמן ומיד נסע לביתו של הרב כדי לבקש ממנו סליחה ומחילה, הרב אמר לו כי אישית הוא לא נפגע ולא נעלב ממנו, ומה שהוא פגע באמונה היהודית אין זו אשמתו אלא אשמת החינוך שהוא קיבל ואשמת מחנכיו שהרגילו אותו לזלזל ברגשות אחרים.